

Puolisottomien äitien ja isien työllisyys on jäänyt selvästi jälkeen puolison kanssa asuvien vanhempien työllisyydestä

Tuore tutkimus (Härkönen ym. 2023) vertaili ilman puolisoa asuvien ja puolison kanssa asuvien (eli avo- tai avioliitossa olevien) vanhempien työllisyysasteita sekä työllisyyserojen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Äideistä lähes joka viides asuu ilman puolisoa, yksin- tai yhteishuoltajana yhden vanhemman taloudessa. Ilman puolisoa asuvien isien osuus kaikista isistä on vain noin 4 prosenttia.

Puolisottomien vanhempien työllisyys on selvästi matalammalla tasolla kuin puolison kanssa asuvilla vanhemmilla (kuvio 1). Puolisottomien äitien ja isien työllisyys heikkeni 1990-luvun alun lamavuosien aikana voimakkaammin kuin puolison kanssa asuvien vanhempien työllisyys. Lamavuosien jälkeen ja 2000-luvulla tapahtunut yleinen työllisyyden paraneminen ei ole kaventanut näitä työllisyyseroja, ja äitien kohdalla työllisyyserot ovat 2010-luvun aikana vielä kasvaneet.

2010-luvun lopulla puolisottomilla äideillä työllisyysaste oli 12 prosenttiyksikköä matalampi kuin puolison kanssa asuvilla äideillä. Vastaavasti puolisottomilla isillä työllisyysaste oli runsaat 10 prosenttiyksikköä matalampi kuin puolison kanssa asuvilla isillä.

Perhetyyppien väliset työllisyyserot ovat erityisen suuria vanhemmilla, joilla ei ole korkea-asteen koulutusta (kuvio 2).

Työllisyysaste on vajonnut viime vuosikymmenen aikana jyrkästi puolisottomilla äideillä, jotka ovat suorittaneet vain perusasteen koulutuksen. Heidän työllisyysasteensa oli vuonna 2018 lähes 20 prosenttiyksikköä matalampi kuin saman koulutusryhmän äideillä, jotka asuivat puolison kanssa. Myös pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneilla isillä vastaava ero oli 20 prosenttiyksikköä.

Keskiasteen koulutuksen saaneilla puolisottomien äitien ja isien työllisyysasteet ovat noin 10 prosenttiyksikköä matalammat kuin puolison kanssa asuvilla vanhemmilla. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla vanhemmilla perhetyyppien väliset työllisyyserot ovat huomattavasti pienempiä: äideillä noin

- Ilman puolisoa asuvien äitien ja isien työllisyysasteet ovat runsaat 10 prosenttiyksikköä matalammat kuin puolison kanssa asuvien vanhempien.

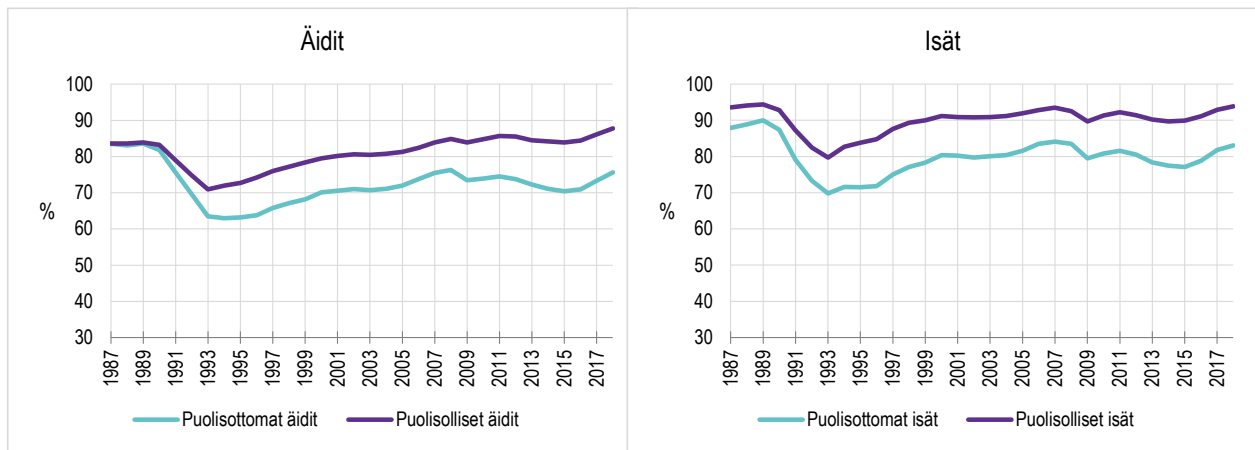
- Nämä työllisyyserot ovat pysyneet suurina 1990-luvun lamavuosista alkaen huolimatta työllisyys-tilanteen yleisestä kohenemisestä.

- Myös koulutuserot näiden ryhmien välillä ovat kasvaneet: puolisottomista äideistä yli 60 prosentilla on korkeintaan keskiasteen koulutus, puolison kanssa asuvista äideistä sen sijaan lähes 60 prosentilla on korkeakoulututkinto. Puolisottomien ja puolison kanssa asuvien isien koulutuserot ovat samansuuntaisia kuin äideillä mutta pienempiä.

- Ryhmien väliset koulutuserot erot selittivät 2010-luvun lopulla runsaan kolmanneksen puolisottomien ja puolison kanssa asuvien äitien työllisyyseroista. Isillä koulutuserot selittivät työllisyyseroista noin viidenneksen.

- Nämä vanhempien työllisyyserot ovat erityisen suuria ja kasvaneet perus- ja keskiasteen koulutuksen suorittaneilla. Korkeakoulutetuilla erot pysyivät pieninä koko seurantaajan ajan.

- Nämä työllisyyserot ovat erityisen suuria alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmilla, mutta merkittäviä myös kolme vuotta täyttäneiden ja kouluikäisten lasten vanhemmilla.

Kuvio 1. Puolisottomien ja puolison kanssa asuvien työllisyysaste (%), 1987–2018. Huom. Työllisyysaste on laskettu työllisten osuutena kaikista ao. ryhmän vanhemmista.

3 prosenttiyksikköä ja isillä noin 5 prosenttiyksikköä.

Vaikka isien työllisyysaste on keskimäärin korkeampi kuin äideillä myös yhden vanhemman talouksissa, perhetyyppien väliset työllisyserot ovat hyvin samankaltaisia äideillä ja isillä.

Koulutus selittää osan työllisyseroista

Puolisottomista vanhemmista suurempi osa on matalasti koulutettuja kuin puolison kanssa asuvista vanhemmista, ja ero on kasvanut. 1990-luvun alkupuolella puolisottomista äideistä lähes 40 prosenttia oli perusasteen koulutuksen varassa, kun taas puolison kanssa asuvilla äideillä tämä osuus oli kolmasosa (kuviot 3). Noin viidesosalla puolisottomista äideistä oli korkea-asteen koulutus, puolison kanssa asuvista äideistä runsaalla neljäsosalla.

2010-luvun loppupuolella 13 prosenttia puolisottomista äideistä oli perusasteen koulutuksen varassa, puolison kanssa asuvista äideistä enää 4 prosenttia. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut kummankin perhetyypin äideillä, mutta selvästi voimakkaammin puolison kanssa asuvilla: 2010-luvun lopulla puolisottomista äideistä alle 40 prosenttia ja puolison kanssa asuvista lähes 60 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon.

Samat erot näkyvät myös isien kohdalla: puolisottomista isistä suurempi osa on matalasti koulutettuja kuin puolison kanssa asuvista isistä. 2010-luvun loppupuolella puolisottomista isistä noin 15 prosenttia oli perusasteen koulutuksen varassa, kun

taas puolison kanssa asuvilla isillä osuus oli 9 prosenttia. Korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut 30 prosenttia puolisottomista isistä ja runsaat 40 prosenttia puolison kanssa asuvista isistä.

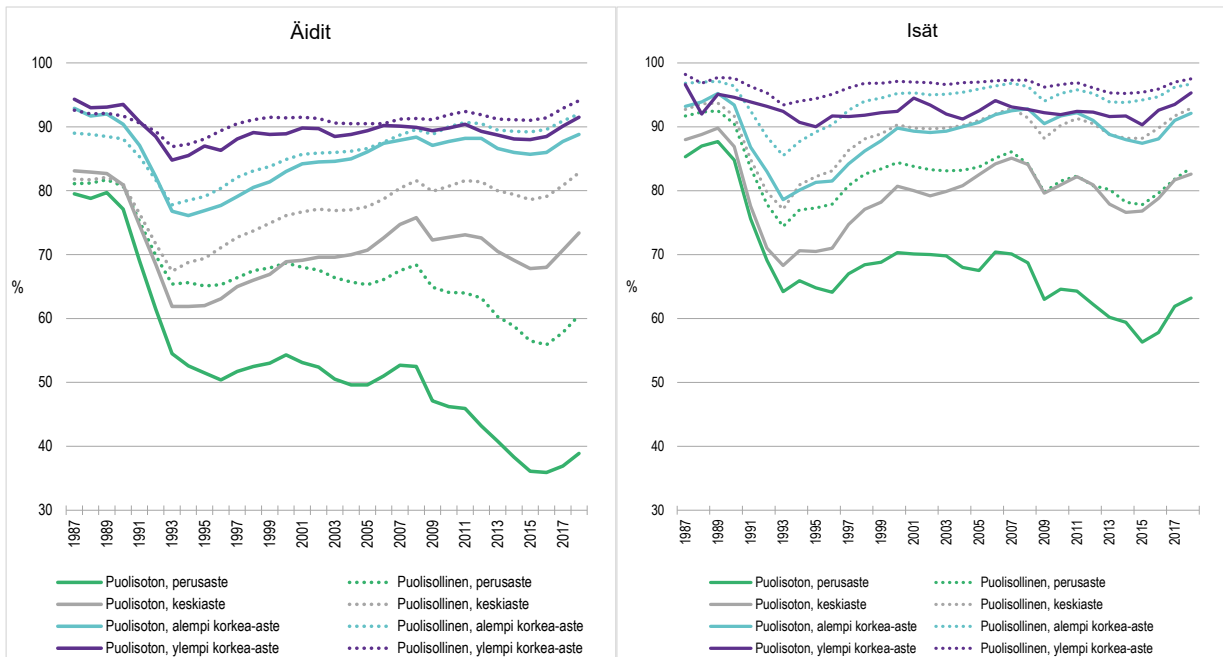
Puolisottomien äitien ja puolison kanssa asuvien äitien koulutusjakaumien ero selitti noin viidenneksen näiden ryhmien välisestä työllisyserosta 1990-luvun alkupuolella. 2000-luvulla koulutuserojen merkitys työllisyseron taustalla on kasvanut, ja 2010-luvun lopulla runsas kolmasosa puolisottomien ja puolison kanssa asuvien äitien työllisyserosta selittyi näiden ryhmien välisillä koulutuseroilla.

Isien kohdalla muutos ei ole yhtä suuri: 1990-luvun alkupuolella ero puolisottomien ja puolison kanssa asuvien isien koulutusraenteessa selitti työllisyserosta 14 prosenttia, 2010-luvun lopulla 17 prosenttia.

Perusasteen koulutuksen varassa olevien suomalaisten osuus on tasaisesti vähentynyt. 2010-luvulla entistä suurempi osa puolisottomien ja puolison kanssa asuvien vanhempien välisistä työllisyseroista selittyikin keskiasteen koulutuksen saaneiden välisillä työllisyseroilla. Puolisottomista vanhemmista suurempi osa kuin puolison kanssa asuvista on suorittanut keskiasteen koulutuksen korkeimpana tutkintonaan. Lisäksi tämän ryhmän työllisyysaste on matalampi verrattuna saman koulutuksen omaaviin, puolison kanssa asuviin vanhempiin.

Työllisyserot erityisen suurina perheissä, joissa on alle 3-vuotiaita lapsia

Perhetyyppien väliset työllisyserot ovat

Kuvio 2. Äitien ja isien työllisyysasteet (%) perhetyypin ja koulutuksen mukaan, 1987–2018.

erityisen suuria perheissä, joissa on alle 3-vuotiaita lapsia. Puolisottomien 1–2-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste oli 2010-luvun lopussa 25 prosenttiyksikköä matalampi kuin niillä samanikäisten lasten äideillä, jotka asuivat puolison kanssa. Puolisottomien isien osuus kaikista alle 3-vuotiaiden lasten isistä on hyvin pieni. Myös heidän kohdallaan työllisyysaste jäi lähes 20 prosenttiyksikköä matalammaksi kuin puolison kanssa asuvilla isillä.

Merkille pantavaa on kuitenkin se, että työllisyserot ovat suuria vielä 3–6-vuotiaiden ja kouluikäisten lasten vanhempien välillä. 3–6-vuotiaiden lasten äideillä puolisottomien työllisyysaste oli 17 prosenttiyksikköä matalampi kuin puolison kanssa asuvien. Isillä ero oli 13 prosenttiyksikköä.

Kouluikäisten lasten vanhempien kohdalla puolisottomien äitien ja isien työllisyysaste oli noin 10 prosenttiyksikköä matalampi kuin puolison kanssa asuvilla.

Johtopäätökset

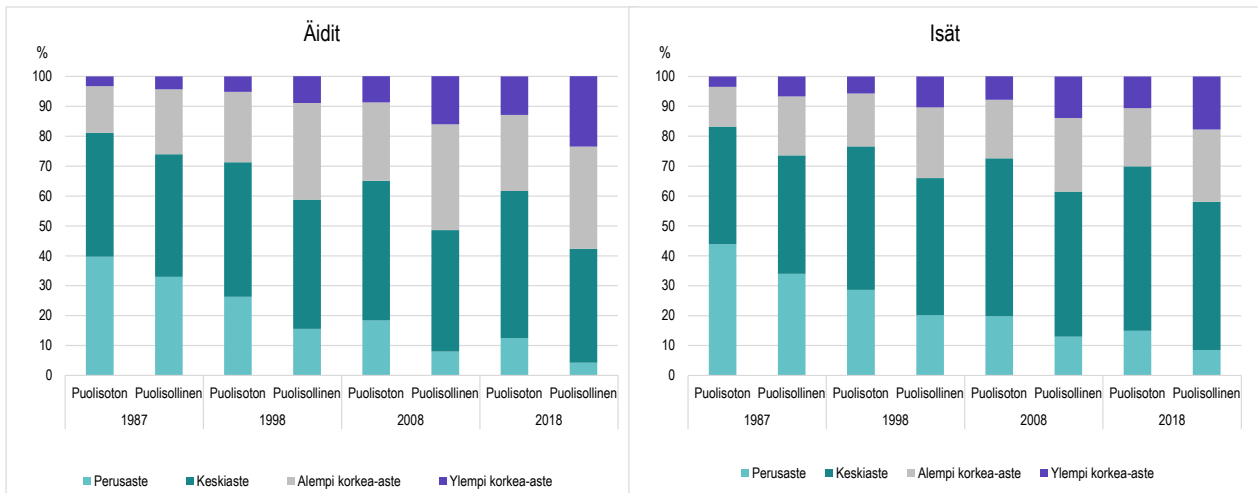
Puolisottomien äitien ja isien työllisyys on jäänyt selvästi jälkeen puolison kanssa asuvien vanhempien työllisyydestä. Myös vuonna 2008 alkanut taantuma vaikutti enemmän puolisottomien kuin puolison kanssa asuvien vanhempien työllisyyteen, ja viime vuosina tapahtuneesta työllisyyden kasvusta huolimatta puolisottomien vanhempien työllisyys on yhä runsaat 10 prosenttiyksikköä matalampi.

lampi.

Koulutuserojen vahvistuminen selittää osaltaan näitä työllisyseroja. Perus- tai keskiasteen koulutuksen saaneiden osuus on suurempi puolisottomilla vanhemmilla. Vastaavasti korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus on suurempi puolison kanssa asuvilla vanhemmilla. Lisäksi perus- tai keskiasteen koulutuksen saaneiden puolisottomien vanhempien työllisyysaste on selvästi matalampi kuin saman koulutuksen saaneilla puolison kanssa asuvilla vanhemmilla. Tämä selitti äitien kohdalla noin kolmanneksen ja isien kohdalla noin viidenneksen perhetyyppien välisistä työllisyseroista.

Alle 3-vuotiaiden lasten äideistä suuri osa hoitaa lastaan kotona kotihoidon tuella. Kotihoidon tuen käyttö on jonkin verran yleisempää puolisottomilla kuin puolison kanssa asuvilla äideillä (Miettinen & Saarikallio-Torp 2023). Vaikka kotihoidon tuki heijastuu pienten lasten äitien työllisyyteen, alle 3-vuotiaiden lasten vanhempien suora vaikutus työllisyseroihin jäi kuitenkin melko pieneksi. Tämä johtuu siitä, että kyseisen ryhmän osuus kaikista vanhemmista on melko pieni. On myös mahdollista, että varhaiskasvatuspalvelut eivät kykene vastaamaan varsinkaan puolisottomien vanhempien tarpeisiin riittävästi: heidän työllisyytensä oli puolison kanssa asuvia vanhempia matalammalla tasolla myös 3–6-vuotiaiden lasten perheissä.

Puolisottomien vanhempien työllistymisen

Kuvio 3. Puolisottomien ja puolison kanssa asuvien äitien ja isien koulutus rakenne (%), 1987–2018.

esteet voivat liittyä myös kannustinloukkuihin: työllistymisen myötä ansiotulot kasvavat, jolloin etuudet pienenevät ja verotus ja asiakasmaksut kiristyvät, eikä (lisä)työn vastaanottaminen ole välttämättä taloudellisesti kannustavaa. Kannustinloukuilla on merkitystä etenkin matalammin koulutetuilla puolisoittomilla vanhemmilla, joilla eri etuudet täydentävät usein toimeentuloa. Kyse voi olla myös siitä, että työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet ovat suurempia niissä ammateissa, joihin varsinkin matalasti koulutetut usein työllistyvät ja jossa esimerkiksi ilta- tai vuorotyö on yleistä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessa hyödynnettiin Tilastokeskuksen koko väestöä koskevia väestörekisteritietoja vuosilta 1987–2018. Henkilö määriteltiin puolisoittomaksi, jos hän ei ollut avioliitossa tai avoliitossa. Avioliitossa, rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa olevat henkilöt määriteltiin puolison kanssa asuviksi. Henkilö määriteltiin vanhemmaksi, jos taloudessa asui 1–17-vuotiaita lapsia (naiset) tai 0–17-vuotiaita lapsia (miehet).

Henkilö katsottiin työlliseksi, jos hän oli pääasiallisen toimintansa mukaan ansiotyössä (palkansaaja tai yrittäjä) kalenterivuoden viimeisellä viikolla. Vanhempien työllisyysasteet laskettiin perhetyypeittäin suhteuttamalla työllisten henkilöiden määrä koko väestön määrään koulutuksen, iän tai nuorimman lapsen iän mukaisissa väestöryhmissä.

Rahoitus

Tutkimusta on rahoittanut Suomen Akatemia (päättönumerot 320162, INVEST lippulaiva ja 321264, NEFER-hanke) sekä strategisen tutkimuksen neuvosto (päättönumero 345130 FLUX-konsortio).

Lisätietoja

Anneli Miettinen, Turun yliopisto & Kela, anneli.l.miettinen@utu.fi, 050 328 9311

Juho Härkönen, European University Institute, juho.harkonen@eui.eu, +39 055 4685 426

Marika Jalovaara, Turun yliopisto, marika.jalovaara@utu.fi, 040 587 98 26

Lähteet

Härkönen Juho, Jalovaara Marika, Lappalainen Eevi & Miettinen Anneli (2023). Double disadvantage in a Nordic welfare state: A demographic analysis of the single-parent employment gap in Finland, 1987–2018. [European Journal of Population 39:2.](#)

Miettinen Anneli & Saarikallio-Torp Miia (2023). Äitien kotihoidon tukijaksot lyhenneet – väestöryhmittäiset erot yhä suuria. *Yhteiskuntapolitiikka* 88(2): 168–175.